

076. Bijbelstudie over NYUN YARI FU DEN BON - TU BISH'VAT

ת"ו בשבט

Nadat G'ds volk Israël uit Egypte was geleid, gaf de Eeuwige aan haar via Moshe [Mozes] Zijn Tora inclusief de geboden betreffende Zijn feesten. Hij maakte hiermee niet slechts Zijn wil bekend, maar het was tevens een uitnodiging om samen met Hem deel te hebben aan de heerlijke dingen, die Hij reeds vanaf het begin voor al Zijn kinderen in gedachten had. Het zijn dus beslist geen Joodse feesten, maar *“de feestdagen van Adonai”* ofwel zoals de NBG-vertaling en de Statenvertaling ze noemt: *“de feestdagen des HEREN”*! De G'd van Israël is de Gastheer en Zijn volk de gasten. De Eeuwige heeft deze feesten verordend voor Zijn eigen vreugde, maar Hij behield niet al Zijn vreugde voor Zichzelf: Hij deelde die met Zijn verlore volk, dat Hij voor de jaarlijkse viering van Zijn feesten rondom Zich riep om deelgenoten te zijn van Zijn vreugde! Hij beperkte Zich daarbij niet slechts tot Zijn eigen volk Israël, maar Zijn uitnodiging geldt ook voor de gelovigen uit de volken, want Hij voegde er bij alle verordeningen rondom de feestdagen nadrukkelijk aan toe, dat het een *“altoosdurende inzetting is voor u en de vreemdeling in uw midden”*! De Eeuwige schiept er vreugde in al Zijn kinderen te laten delen in Zijn blijdschap! Dat is gemeenschap! **Dat is het doel waartoe wij allen geroepen zijn: om gemeenschap met G'd en met elkaar te hebben!** Het is dus beslist geen vrijblijvende zaak om de Bijbelse feesten wel of niet te vieren of om het tijdstip van de viering zomaar eigenmachtig te veranderen terwijl G'd zelf in Zijn Woord de juiste datum reeds heeft voorgeschreven! Maar terwijl de Joden tot op heden nauwkeurig de “gezette hoogtijden van Adonai” in acht nemen, zijn al deze Bijbelse feestdagen reeds vanaf de vierde eeuw van de christelijke kalender verdwenen en moesten plaats maken voor feesten zoals kerstmis, waar G'd nooit om heeft gevraagd. Wat er van de feestdagen van Adonai is overgebleven werd verplaatst naar een andere datum, en zo zijn dan uiteindelijk de christelijke feestdagen ontstaan waarmee men zichzelf en anderen probeert wijs te maken dat men G'd daarmee een plezier doet. Naar Zijn eigen mening hierom wordt niet eens gevraagd, en als men daar wel mee geconfronteerd wordt zegt men doorgaans dat men de klok niet terug kan draaien en gaat vrolijk verder! Maar ik wil het hier nogmaals benadrukken: de G'd van Israël, de Schepper van hemel en aarde, is de Gastheer en wij zijn slechts de gasten! Niet de gasten maar de Gastheer bepaalt de datum, de plaats en de inhoud van de feesten!!! Wat zou G'ds volk, bestaande uit het gelovige deel van Israël en de gelovigen uit de volken, toch gelukkig en gezegend zijn als zij zich strikt hielden aan het volmaakte Woord van G'd en aangaande de G'ddelijke geboden betreffende Zijn heilige Shabat en Zijn feestdagen niets hadden toegevoegd, weggelaten of verplaatst. Dan was er geen kloof tussen Messiasbelijdende Joden en christenen en ook geen verdeeldheid tussen christenen onderling. Maar helaas, door het ontbreken van voldoende Bijbels inzicht en doordat het christendom een eigen leven is gaan leiden, wordt in bijna alle christelijke kerken de dwaalleer verkondigd, dat de Bijbelse feesten en de sabbat deel uitmaken van de wet, die met de dood en opstanding van Jezus afgeschaft en niet langer geldig zou zijn. En daarom spreekt men in de kerken niet meer van de feestdagen van Adonai, maar van de Joodse feestdagen. Wij Messiasbelijdende Joden en gelovigen uit de volken die geënt zijn op de Edele Olijfbom, weten echter dat G'd maar één feestkalender heeft ingesteld, die Hij nooit heeft gewijzigd of gesplitst. Verder weten wij ook dat al deze feestdagen naar Yeshua wijzen en hun inhoud volledig aan Hem ontleen, want in de Bijbelse feestdagen, die niet alleen wij, maar ook de orthodoxe en liberale Joden vieren, is Yeshua altijd de verborgen Aanwezige! Maar het Joodse leven heeft daarnaast ook enkele feestelijke gedenkdagen, die niet rechtstreeks uit Tora ontbloeien en enkele, die ook nauwelijks in de Talmud behandeld of vermeld worden. Die, welke met ceremonieel omgeven zijn vallen op en zijn altijd al opgevallen en hebben hun vaststaande viering verkregen en behouden. Een heel bekend voorbeeld hiervan is Chanuka, want het kent ook ceremoniën en een bepaalde wijze van viering, zowel in huis als in de Synagoge en vroeger juist ook in de Tempel! Ook al is het niet gebaseerd op een g'ddelijke opdracht in de Tora, maar op het apocriefe Bijbelboek Maccabeën, toch is Chanuka juist ook voor ons Messiasbelijdende gelovigen van fundamenteel belang omdat Yeshua haMashiach dit feest volgens het evangelie van Yochanan [Johannes] zelf ook vierde en Zich tijdens dit feest van het licht aan de mensheid openbaarde als het Licht der wereld! Maar er zijn echter ook nog

enkele "feestelijke gedenkdagen" zoals Tu biSh'vat [de 15^e van de maand Sh'vat] en Tisha b'Av [de 9^e van de maand Av] die zo goed als geen viering, geen ceremonieel hebben, geen symbool of symbolische ondergrond bezitten en daarom van minder belang zijn dan de officiële feestdagen. Zij zijn voor velen tegenwoordig eigenlijk niet meer dan een aantekening op de Joodse kalender. Weinig meer. Men zou kunnen denken, dat deze ook voor ons Messiasbelijdende gelovigen buiten beschouwing zouden vallen, omdat men ze ogenschijnlijk niet zo met de Persoon en het werk van Yeshua kan verbinden als bij de echte feestdagen. Maar niets is minder waar, want Yeshua is alles in allen (1 Korinthiërs 15:28 en Efeziërs 1:23), dus ook in Tu biSh'vat, het bomenfeest, waar deze Bijbelstudie over gaat! Maar wat betekent **ראש השנה לאילנות** Tu biSh'vat eigenlijk en waarom wordt het ook **ראש השנה לאילנות** Rosh haShana la'ilanot [nieuwjaar van de bomen] genoemd? Wat moeten wij ons hieronder voorstellen? Waarom nog een nieuwjaarsfeest erbij en waarvoor een bomenfeest? Is dit wel Bijbels verantwoord? Laat ik om te beginnen heel duidelijk benadrukken dat Tu biSh'vat er beslist niets te maken heeft met de heidense verering van de bomen en het is dus ook geen Joodse variant daarop. Maar de bomen staan wel degelijk centraal op dit feest, en met name **עץ החיים** Etz haChayim [de Boom des Levens]: Yeshua, want het respect voor de bomen en hun vruchten is wél Bijbels! De Joodse kalender is verbonden met de jaarlijkse cyclus der seizoenen en vegetatie. **ת"ו בשבט** Tu biSh'vat, het Nieuwjaar van de bomen, valt op de 15e van de maand **שבט** Sh'vat, het prille begin van de lente in Israël, terwijl de winter eigenlijk nog in volle gang is. De viering van **חמשה עשר** Chamisha-Asar (de vijftiende), zoals deze dag naar de Hebreeuwse getalsaanduiding ook wordt genoemd, werd dus als het ware de aankondiging van de lente. De band met het oude land werd er door versterkt. Maar waarom schrijft men dan "de vijftiende" (chamisha) in cijfers **ת"ו** (tu), waardoor dit feest uiteindelijk de naam Tu biSh'vat kreeg, in plaats van Chamisha-Asar biSh'vat? Welnu, zoals u misschien wel weet heeft elke Hebreeuwse letter een cijferwaarde, die gebaseerd is op de positie in het alfabet. Zo is de **א** alef een 1, de **ב** bet een 2 en ga zo maar door. Dus in principe zou het getal 15 dus eigenlijk moeten worden samengesteld uit de letters **י** yod (met de cijferwaarde 10) en **ה** he (cijferwaarde 5). Dat zou dus het meest logisch zijn, ware het niet dat dit de beginletters zijn van de vierletterige Naam van de Eeuwige: **יהוה** YHVH en om deze reden wordt het getal 15 in het Hebreeuws geschreven met de letters **ט** tet (dat is cijferwaarde 9) en **ו** vav (cijferwaarde 6) en uitgesproken als 'toe' en in de internationale spelling geschreven als 'tu'. Maar waarom hebben de Joden behalve een nieuwjaar voor de religieuze kalender (de eerste dag van de maand Nisan, de eerste maand), een nieuwjaar voor de burgerlijke kalender (de eerste dag van de maand Tish'ri, de zevende maand), ook nog een nieuwjaar van de bomen op de vijftiende dag van de maand Sh'vat, de elfde maand? Omdat de Tora voorschrijft gedurende de eerste drie jaar het fruit ervan niet te eten, en in het vierde jaar de opbrengst aan de priesters te geven (**ויקרא** Vayiq'ra [Leviticus] 19:23-25). En wanneer verjaart dan een boom? Volgens de Joodse wijzen op de 15^e van de maand Sh'vat. De elfde maand is in de regentijd. De ergste regendagen zijn dan gewoonlijk voorbij. De vijftiende van deze maand is in een gewoon jaar precies twee maanden vóór Pesach [Pasen], in een schrikkeljaar (dat is zeven keer in de negentien jaren) drie maanden. U begrijpt nu: Pesach is in de arenmaand, de maand Nisan, en in de regel is het vroege graan dan reeds rijp. Dus is in de maand Sh'vat de bodem toch zeker al zwanger van nieuwe groeikracht en ontluikt er een frisse vruchtbaarheid. Zo heet de vijftiende Sh'vat (Chamisha-Asar biSh'vat) al van oudsher het Nieuwjaar van de Bomen (Mishna Rosh haShana 1:1). Dat had ook praktische betekenis ten opzichte van hetgeen er ieder jaar in natura van de jaarlijkse opbrengst van de boomvruchten opgebracht moest worden. Praktisch dus van wettelijke werking, toen en zolang het leven in Israël nog in volle gang was. Maar nadat de verstrooiing was voltooid, had een dag als deze zijn bestaansrecht eigenlijk verloren. Hij kwam als een herinnering op de kalender, maar het Joodse volk trachtte er ook in de diaspora nog iets van te maken. Een kleine, maar feestelijke viering van deze dag ontstond in de elfde eeuw eerst in de synagogale dienst, maar later ook in het gezinsleven.

Bomen planten

In Eretz Yisra'el is Tu biSh'vat tegenwoordig het feest van de boomplanting, waarop de schoolkinderen jonge boompjes planten, die het land zo nodig heeft. De werkelijkheid van het

leven op eigen grond heeft het feest weer kleur en glans gegeven. Meer dan met enig gewas is het Jodendom verbonden met bomen, in het bijzonder met fruitbomen, want in Israël heeft men het belang van bomen goed begrepen, want het waren namelijk de bomen die de moerassen, waar de malaria welig tierde, hebben ontwaterd en het land opnieuw tot leven hebben gebracht. Maar niet allen dat! Bomen veranderden de droge woestijn in groen en vruchtbaar land. Zij zorgden er voor dat de aarde vocht ging vasthouden en ze gaven onderdak aan de mensen. Bomen die toen in de pionierjaren werden geplant, geven nu schaduw, voedsel en timmerhout aan het Joodse volk! Daarom is Tu biSh'vat, het nieuwjaarsfeest van de bomen, in Israël het symbool geworden van de door G'd beloofde verandering van het Bijbelse land van woestijn naar groene velden! Maar het zijn uitsluitend de gezonde en sterke bomen, die het land Israël nieuw leven gaven, want de zieke en zwakke bomen hadden dit nooit kunnen bewerken. Deze eigenschappen, die aan de bomen worden toegeschreven, dienen ook wij uit te dragen en daarom worden bomen in de Bijbel vaak gebruikt als beeldspraak voor de mensen. De Eeuwige wil, dat wij de eigenschappen vertonen van de stevige, sterke en gezonde bomen, en dit komt in תהלים Tehilim [Psalmen] 1:1-3 dan ook duidelijk naar voren: *“Welzalgig de man die niet wandelt in de raad der g'ddelozen, die niet staat op de weg der zondaars, noch zit in de kring der spotters; maar aan de Tora [wet] van de Eeuwige zijn welgevallen heeft, en diens wet overpeinst bij dag en bij nacht. **Want hij is als een boom, geplant aan waterstromen, die zijn vrucht geeft op zijn tijd, welks loof niet verwelkt**; al wat hij onderneemt, gelukt. - Blesi fu a suma, disi no de waka na ini gemeenskap fu den goddeloze suma én disi no poti futu na tapu a pasi fu den sondari én disi no de sidon, pe den spotuman sidon, ma disi abi en prisiri nanga a Wét fu Masra én disi prakseri a Wét fu En dei nanga neti! **Na suma de leki wan bon, disi den ben prani na sei watrakriki, disi de meki en froktu na leti ten, den blati fu en no kon drei én alasani, disi a de du, komopo bun!**”* - In ישעיהו Yeshayahu [Jesaja] 56:1-7 komen wij echter ook een dorre boom tegen: *“Zo zegt de Eeuwige: Onderhoudt het recht en doet gerechtigheid, want Mijn Heil (in het Hebreeuws staat daar: ישועתי Yeshuati!!!) staat gereed om te komen en Mijn gerechtigheid om zich te openbaren. Welzalgig de sterveling die dit doet, en het mensenkind dat daaraan vasthoudt; die acht geeft op de Shabat, zodat hij hem niet ontheiligt, en acht geeft op zijn hand, zodat zij niets kwaads doet. Laat dan de vreemdeling die zich bij de Eeuwige aansluit, niet zeggen: De Eeuwige zal mij zeker afzonderen van Zijn volk; en laat de ontmande niet zeggen: Zie, ik ben een **dorre boom**. Want zo zegt de Eeuwige van de ontmanden, die Mijn Shabatot [sabbatten] onderhouden en verkiezen wat Mij behaagt en vasthouden aan Mijn verbond: Ik geef hun in Mijn huis en binnen Mijn muren een gedenkteken en een naam, beter dan zonen en dochters; Ik geef hun een eeuwige naam, die niet uitgeroeid zal worden. **En de vreemdelingen die zich bij de Eeuwige aansloten om Hem te dienen, en om de naam van Adonai lief te hebben, om Hem tot knechten te zijn, allen die de Shabat onderhouden, zodat zij hem niet ontheiligen, en die vasthouden aan Mijn verbond: hen zal Ik brengen naar Mijn heilige berg en Ik zal hun vreugde bereiden in Mijn bedehuis.**”* - Hoe zit het met ons? Onderhouden wij de Shabat? Houden wij vast aan Zijn verbond en hebben wij inderdaad welgevallen aan G'ds wet, de Tora, zoals wij gelezen hebben in Psalm 1? Wandelen ook wij op de weg van de G'd van Israël of in de raad der g'ddelozen? Drinken wij inderdaad uit de stromen van levend water en zijn wij echt wel gezonde bomen die vrucht dragen? Opnieuw zegt de Eeuwige: *“De rechtvaardige zal **groeien als een palmboom**, opschieten als **een ceder** van de Libanon; geplant in het huis van Adonai groeien zij in de voorhoven van onze G'd; zij zullen in de ouderdom nog **vrucht dragen**, fris en groen zullen zij zijn!”* (תהלים Tehilim [Psalmen] 92:13-15). Maar daar stelt G'd echter wel tegenover: *“De ongerechtigheid wordt **gebroken als een boom!**”* (איוב Iyov [Job] 24:20). In de Bijbel is een boom dus niet zo maar een plant, maar het is een symbool van leven en van mens-zijn. Volgens het scheppings verhaal plantte G'd twee bomen in het paradijs: de boom van kennis en de boom des levens. Het Hebreeuwse woord voor die laatste boom, namelijk עץ החיים Etz haChayim, is tevens het woord voor de houten stokken waaraan de perkamenten Torarollen bevestigd zijn, en soms ook een ander woord voor Tora zelf. Zeker in een warm klimaat zijn bomen onmisbaar en kostbaar. Een boom betekent schaduw, voedsel en water. Een boom is met andere woorden inderdaad *leven*. Het omhakken van de bomen betekent derhalve woestijn en tenslotte zelfs de dood. De eerbied voor bomen komt daarom nadrukkelijk tot uiting in het Bijbelse voorschrift om fruitdragend geboomte rond een belegerde stad niet om te hakken: *“Wanneer gij lange tijd een stad*

belegert, daartegen strijdende om haar in te nemen, dan moogt gij het geboomte daaromheen niet vernietigen door de bijl erin te slaan, maar gij moogt daarvan wel eten, doch het niet vellen; want zijn de bomen in het veld mensen, dat zij door u bij het beleg betrokken zouden worden? Alleen het geboomte, waarvan gij weet, dat het geen geboomte met eetbare vruchten is, dat moogt gij vernietigen en vellen om een belegeringswal te bouwen tegen de stad die met u strijd voert, totdat zij valt” (דברים D'varim [Deuteronomium] 20:19-20). De volgende Midrash [vertelling] onderstreept het belang van het planten van bomen: Yochanan ben Zaqai (een eerste-eeuwse rabbijn) heeft eens gezegd: “Als je met een boompje in de hand staat en de Mashiach [Messias] komt, plant dan eerst het boompje en ga pas daarna de Mashiach begroeten, want dan kunnen wij samen met Hem van de vruchten genieten!” (Avot de Rabbi Nathan B, 31). Om deze reden is het van oudsher gebruik dat de jongeren op Tu biSh'vat bomen planten in Israël, maar dat is wel voornamelijk een Ashkenazische traditie. Gezien de nauwe band tussen bomen en het leven, wordt het planten van bomen geassocieerd met de hoop op volledig leven, de verlossing zelf (zoals ook al blijkt uit het verhaal van Yochanan ben Zaqai). Het planten van bomen heeft daarom voor velen naast economische en politieke ook een religieuze betekenis. Omdat bomen namelijk tevens terugkerend leven symboliseren, worden bomen in Israël tot de huidige dag ook geplant ter nagedachtenis van doden, van de slachtoffers van oorlogen en ook van terroristische aanslagen. Degene die vreest dat de wereld binnenkort ten einde komt en dat er daarna niets meer is, plant geen bomen, maar wie gelooft dat er een dag zal komen waarop in de Olam Haba [de toekomstige wereld] iedereen onbevreesd onder zijn eigen vijgeboom kan zitten, plant bomen. Een boom planten is een vreugde, die zowel de onverbreekelijke band tussen het volk en het land Israël uitdrukt als de hoop op een beter bewoonbare wereld. Tegenwoordig is Tu biSh'vat, het nieuwjaar van de bomen, in Israël bij uitnemendheid een feest voor de jongelui, want vooral de schooljeugd viert het thans als חג־הנטייה Chag-haNetiot [het Plantingsfeest]. Israël moet immers weer bebost worden. En op deze dag trekt de hele schooljeugd naar buiten, school bij school in enorme grote optochten, met slaande trommen en met vliegende vaandels, om de stekjes in de grond te zetten op de plekken, die van tevoren zijn aangewezen. Groot en klein onder leiding van leraren en leraressen, juffen en meesters. Toespraken, zang en spel en traktatie vullen de boomplanting aan. Ook de media schenken ruimschoots aandacht aan de enthousiaste optocht van de jeugd en de herbebossing van de woestijn op deze indrukwekkende dag. Zo is het thans in Eretz Yisra'el.

15 soorten fruit eten

Buiten Israël ontstond de gewoonte om met Tu biSh'vat vijftien verschillende soorten fruit te eten, die bij voorkeur afkomstig zijn uit Israël, om daarmee het genoemde getal 15 uit te drukken. In sommige voornamelijk chassidische gezinnen groeide dit uit tot een ware Seder, een maaltijd met tekst en uitleg vergelijkbaar met de Sedermaaltijd van Pesach, want die bestaat namelijk ook uit vier glazen wijn, maar in plaats van de gebruikelijke pesach-ingrediënten eet men vier gangen met fruit nadat men de daarbij behorende B'rachot [zegenspreuken] heeft gezegd. De festiviteiten werden vergezeld van lezen en bestuderen van teksten uit de Tora die over bomen en vruchten gaan. Zo heeft men reeds voor de oprichting van de staat Israël al sporadisch de viering uitgebreid en kringetjes gevormd, in welke men een heerlijke Chamisha-Asar-dis ging aanrichten. Men schaarde zich 's avonds aan een fruittafel, die van alle mogelijke fruit was voorzien, en waarop de vruchten niet mochten ontbreken, welke eens de roem waren van het heilige land: druiven, vijgen, granaatappels, olijven en dadels, en men las elk jaar weer de heerlijke belofte uit דברים D'varim [Deuteronomium] 8:7-8, die na de eeuwenlange verstrooiing weldra opnieuw werkelijkheid zou worden: “Want de Eeuwige, uw G'd, brengt u in een goed land, een land van beken, bronnen en wateren, die in de dalen en op de bergen ontspringen; een land van tarwe en gerst, van wijnstokken, vijgebomen en granaatappelen; een land van olierijke olijfbomen en honig...”. De exemplaren op die fruittafel kwamen toen natuurlijk volstrekt nog niet altijd of bijna nooit uit het joodse land. Nog niet. Maar men deed moeite om in elk geval sinaasappels, vijgen en dadels uit het toenmalige Britse mandaatgebied Palestina te bemachtigen. En dan liefst in verse toestand, hetgeen toen uiteraard begrijpelijkerwijze niet altijd gemakkelijk was. De jongelui gingen rond langs de huizen van de Joden en boden daar allerlei Israëlische vruchten te koop aan: sinaasappelen of amandelen of dergelijke, die toen reeds op de Europese markten verkrijgbaar waren. De

opbrengst was voor het Joods Nationaal Fonds, waaruit de bodem van het Joodse land werd gekocht, en zo heeft men in de Galut [diaspora] met de viering van TuBish'vat een actieve bijdrage geleverd voor de ontginning en de opbouw van het Beloofde Land. Er hebben zich hier en daar zelfs verenigingen gevormd met het doel om Chamisha-Asar op deze wijze gezamenlijk te vieren. Er bestaat zelfs een soort Sidur, een handleiding van de dienst, een orde van de Hebreeuwse stukken uit de Bijbelse en nabijbelse literatuur, die tijdens de dis door de tafelronde worden opgezegd en in tegenstelling tot vroeger zorgt men nu wel heel nauwkeurig voor de aanwezigheid van vruchten, die werkelijk in Eretz Yisra'el gegroeid zijn, want het zijn boden van Israëliische grond, die getuigen van het feit dat G'd Zijn belofte waar heeft gemaakt! Sefardische Joden hebben ook rituelen ontwikkeld om Chamisha-Asar te vieren. Zij noemden deze feestdag "Las Frutas": het Feest van Vruchten. Kinderen werd stukjes hout van Israëliische fruitbomen gegeven die als ketting om de hals werden gedragen. De welgestelden organiseerden vaak een overvloedig fruitfeest voor het hele dorp. Zo geeft Chamisha-Asar ofwel Tu biSh'vat, het nieuwjaarsfeest van de bomen, nog steeds aan Joodse mensen in de verstrooiing een band met het land Israël en herinnert aan het feit dat G'd Zijn beloftes altijd waarmaakt!

Beeldspraak voor mensen

In de Bijbel worden bomen zoals reeds eerder vermeld vaak gebruikt als een beeldspraak voor mensen. Een prachtig voorbeeld van een dergelijke Midrash [vertelling] vinden wij in שפתיים Shof'tim [Richteren] 9:8-15, waarin Yotam [Jotam] de inwoners van Sh'chem [Sichem] toespreekt nadat zij Avimelech [Abimelek] hebben uitgeroepen tot koning: *"Eens begaven de bomen zich op weg om een koning over zich te zalven en zij zeiden tot de olijfboom: wees toch koning over ons! Maar de olijfboom zeide tot hen: zou ik de vettigheid prijsgeven, welke G'd en mensen in mij eren, om te gaan zweven boven de bomen? Toen zeiden de bomen tot de vijgenboom: welaan, wees jij koning over ons! Maar de vijgenboom zeide tot hen: zou ik mijn zoetigheid prijsgeven en mijn goede vruchten, om te gaan zweven boven de bomen? Toen zeiden de bomen tot de wijnstok: welaan, wees jij koning over ons! Maar de wijnstok zeide tot hen: zou ik mijn most prijsgeven, die G'd en mensen vrolijk maakt, om te gaan zweven boven de bomen? Toen zeiden al de bomen tot de doornstruik: welaan, wees jij koning over ons! En de doornstruik zeide tot de bomen; indien jij mij werkelijk tot koning over u wilt zalven, komt dan en schuilt in mijn schaduw; maar zo niet, dan zal er vuur uitgaan van de doornstruik en de ceders van de Libanon verslinden"*. De Midrash van Yotam bestaat uit twee delen. Uit een fabel en uit de toepassing ervan. Het was voor de bomen eigenlijk helemaal niet nodig om een koning te verkiezen, want zij zijn allen de bomen van de Eeuwige, die Hij geplant heeft en die Hijzelf verzorgd waardoor zij niets tekort komen en die Hij bijgevolg ook zal beschermen: *"De bomen van de Eeuwige worden verzadigd, de ceders van de Libanon, die Hij heeft geplant, waar de vogels nestelen. Des ooievaars huis zijn de cypressen! - Den bon fu Masra furu nanga watra, den sedre fu Libanon, disi En ben prani, pe den pikin fowru meki den nesi; den sabaku oso de na tapu den hei bon!"* תהלים Tehilim [Psalmen] 104:16). En evenmin had Israël het nodig om te spreken van een koning over zich aan te stellen, want de G'd van Israël was en is hun Koning. Maar toen zij er aan dachten een koning over zich aan te stellen, hebben zij dit niet aan de statige ceder aangeboden en ook niet aan de hoge pijnboom, want deze bomen zijn slechts fraai van aanzien en geven slechts schaduw, maar verder zijn zij nutteloos vóóordat zij omgehouden zijn. Nee, ze vroegen het aan vruchtbomen, de wijnstok en de olijfboom. Zij, die vrucht dragen voor het algemene welzijn, worden terecht geacht en geëerd door allen, die wijs zijn, meer dan zij, die slechts een fraaie vertoning maken. En toch weigerden zij en de redenen, die al deze vruchtbomen gaven voor hun weigering, was ongeveer dezelfde. De olijfboom voert aan, dat hij zijn vettigheid en de wijnstok zijn most niet wil verlaten, waarmee zowel G'd als de mens geëerd en gediend worden, want olie en wijn werden beide gebruikt op G'ds altaar en op de tafel der mensen. En de vijgenboom wil zijn zoetigheid en zijn goede vrucht niet verlaten om te zweven over de bomen, of zoals sommigen vertalen, om op en neer te gaan voor de bomen. Hiermee wordt te kennen gegeven, dat hij niet van plan is om voor de bomen op en neer te gaan, zich voor hen uit te sloven. Uiteindelijk vragen de bomen of de doornstruik koning over hen wil zijn, maar doornstruiken leveren geen timmerhout en zeker ook geen voedzame vruchten. Eigenlijk zijn ze voorbeeldige nietsnutters. Bladeren dragen ze nauwelijks en in elk geval zó weinig dat ze geen schaduw geven om iemand te verkwikken. Maar als zo'n

waardeloze droge doornstruik vlam vat, dan kan hij toch nog wel een gevaar voor het hele bos betekenen. Yotam wijst de inwoners van Sh'chem op het verderf dat door Avimelech over hen komen zal. Als de Eeuwige Zijn oordelen aankondigt, dan spreekt Hij geen fabeltjes. Het zijn geen loze woorden. Het is harde taal! G'd zoekt ook daarmee echter niet de ondergang van de mensen, maar hun behoud. Maar dan moeten ze wel luisteren naar Zijn stem en zich bekeren. Een soortgelijke Midrash waarin mensen met bomen worden vergeleken, vinden wij in יחזקאל Yechezq'el [Ezechiël] 31:1-18, waarin het oordeel wordt beschreven over een ongehoorzaam en slecht volk: *"In het elfde jaar, in de derde maand, op de eerste der maand, kwam het woord van de Eeuwige tot mij: Mensenkind, zeg tot Farao, de koning van Egypte, en tot zijn mensenmenigte: aan wie zijt gij in uw grootheid gelijk? Zie, Assur was een ceder op de Libanon, schoon van takken, met schaduwrijk loof, hoog van stam; zijn top reikte tot in de wolken. Water maakte hem groot, de vloed uit de diepte deed hem hoog worden; die liet zijn stromen vloeien rondom de plaats waar hij geplant was, en deed zijn geulen uitgaan tot naar alle bomen des velds. Daardoor werd zijn stam hoger dan alle andere bomen des velds; zijn twijgen werden talrijk en zijn takken lang door de overvloed van water, terwijl hij opschoot. In zijn twijgen nestelde al het gevogelte des hemels, onder zijn takken wierp al het gedierte des velds zijn jongen, in zijn schaduw woonden alle grote volken. Schoon was hij door zijn grootte, door de lengte van zijn takken, want zijn wortel reikte tot aan een overvloed van water. Ceders in G'ds hof evenaarden hem niet, cypressen waren niet te vergelijken met zijn twijgen, en platanen haalden niet bij zijn takken; geen boom in G'ds hof was hem gelijk in schoonheid. Schoon had Ik hem gemaakt met zijn overvloed van takken; alle bomen van Eden die in G'ds hof stonden, benijdden hem. Daarom, zo zegt de Eeuwige Adonai, omdat hij hoog van stam geworden was en zijn top tot in de wolken had gestoken, en omdat zijn hart zich verhoovaardigd had op zijn hoogte, daarom gaf Ik hem over aan een machtige onder de volken, die hem ten volle deed naar zijn g'ddeloosheid; Ik verstiet hem. Vreemden, de gewelddadigste der volken, velden hem en deden hem neerstorten op de bergen en in alle dalen vielen zijn takken, zijn twijgen braken in alle beekbeddingen der aarde, alle volken der aarde trokken weg uit zijn schaduw en lieten hem liggen. Al het gevogelte des hemels zette zich neer op zijn omgevallen stam, en tussen zijn takken legerde al het gedierte des velds; opdat geen boom aan het water zich meer verhoovaardige op zijn hoogte of zijn top tot in de wolken steke, en opdat de waterdrinkers in hun trots zich niet verbeelden in eigen kracht te kunnen staan. Want zij zijn allen aan de dood overgegeven, om naar שאול She'ol [de onderwereld] te gaan, te midden der mensenkinderen, naar hen die in de groeve zijn neergedaald. Zo zegt de Eeuwige Adonai: Ten dage dat hij neerdaalde in het dodenrijk, hulde Ik om zijnentwil de vloed in rouw en hield zijn stromen tegen, zodat de overvloed van water ophield; om zijnentwil hulde Ik de Libanon in een rouwkleed; om zijnentwil versmachtten alle bomen des velds. Door het gedreun van zijn val deed Ik de volken beven, toen Ik hem deed neerdalen in het dodenrijk, bij hen die in de groeve zijn neergedaald. Maar in de onderwereld troostten zich alle bomen van Eden, de keur en het schoonste van de Libanon, alle waterdrinkers. Ook zij waren met hem in het dodenrijk neer gedaald, naar hen die met het zwaard gedood zijn, zijn helpers die in zijn schaduw hadden gewoond te midden der volken. Aan wie onder de bomen van Eden zijt gij dan in heerlijkheid en grootheid gelijk? Met de bomen van Eden zult gij neergeworpen worden in de onderwereld, liggen te midden van onbesnedenen, bij hen die met het zwaard gedood zijn. Zo gaat het Farao met zijn gehele mensenmenigte, luidt het woord van de Eeuwige Adonai".*

De Edele Olijfboom

Deze Joodse manier om door een Midrash in gelijkenissen te onderwijzen is zeer oud en ook Yeshua staat erom bekend dat Hij sprak in gelijkenissen, waarin Hij dikwijls de bomen als beeldspraak voor mensen gebruikte: *"Reeds ligt de bijl aan de wortel der bomen: iedere boom dan, die geen goede vruchten voortbrengt, wordt uitgehouwen en in het vuur geworpen!"* **Surinaams:** *"Den poti aksi kba na den bon lutu: we, ibriwan bon, disi no meki bun froktu, den sa koti, trowe na ini faya!"* **Hindoestaans:** *"Tánga per ke lage rakhái gail. Jab ek per accha phal na dewe hai, tab u kátal jái aur ági me jaráwal jáiga!"* **Javaans:** *"Delokké, kampaké wis dityepakké kanggo negor wité nang poké oyoté. Saben wit sing ora ngetokké woh sing apik bakal ditegor lan dibuwang nang geni!"* (מתתיהו Matityahu [Matthéüs] 3:10). *"Aan hun vruchten zult gij hen kennen: men leest toch geen druiven van dorens of vijgen van distels? Zo brengt iedere goede boom goede vruchten voort, maar de slechte boom brengt slechte vruchten voort."*

Een goede boom kan geen slechte vruchten dragen, of een slechte boom goede vruchten dragen. Iedere boom, die geen goede vrucht voortbrengt, wordt uitgehouwen en in het vuur geworpen. Zo zult gij hen dan aan hun vruchten kennen!" **Surinaams:** "Na den froktu un mu sabi den. O suma sa feni droifi na lem kibon ofu figa na brantimaka? We, ibriwan bun bon de meki bun froktu, ma wan takru bon de meki takru froktu. Wan bun bon no kan meki takru froktu én wan takru bon no kan meki bun froktu. Ibriwan bon, disi no meki bun froktu, den sa koti, trowe na faya! A so na den froktu un musu sabi den!" **Hindoestaans:** "Ek per ápan phal se pahicánal ja hai, oisane tulog nakli sanesia log ke usabke cá-calán se pahicán paihe. Tu ek káta ke per me se thoro ám ki to amrud tur sake hai? Aisane ek accha per accha phal dewe hai aur ek kharáb per kharáb phal. Ekgo barhia per kharáb phal na dei sake hai, aur ek kharáb per barhia phal na dei sake hai. Har ek per jaun barhia phal na dewe hai, u kátke ági me jarái dewal jáiga. Aisane tulog sanesia log ke cá-calán se pahicán jaihe ki usab Parmeswar ke bát sac batáwe hai ki na!" **Javaans:** "Wong-wong kuwi ketarané sangka penggawéné. Mosok tukuran eri ngetokké woh dreif lan rerungkutan ngetokké woh jambu? Mesti ora ta! Wit sing apik mesti ya ngetokké woh sing apik lan wit sing èlèk mesti ya ngetokké woh sing èlèk. Wit sing apik ora bisa ngetokké woh sing èlèk lan wit sing èlèk ora bisa ngetokké woh sing apik. Saben wit sing ora ngetokké woh sing apik bakal ditegor lan diobong. Mengkono kuwi kowé bisa nitèni nabi sing palsu, sangka penggawéné!" (מתתיהו [Matthéus] 7:16-20). - "Immers, er is geen goede boom, die slechte vrucht voortbrengt, noch ook een slechte boom, die goede vrucht voortbrengt. Want elke boom wordt aan zijn eigen vrucht gekend. Want van dorens leest men geen vijgen, en van een braamstruik oogst men geen druif" (Lucas 6:43-44), om maar enkele voorbeelden te noemen. Maar ook Sha'ul haShaliach [de apostel Paulus] spreekt op dezelfde wijze over bomen als beeldspraak voor mensen. Een bekend voorbeeld is zijn Midrash in Romeinen 11, waarmee hij wil verduidelijken dat de gelovigen uit de volken als wilde takken zijn geënt op de Edele Olijfbom Israëel, nadat enkele natuurlijke takken vanwege hun ongeloof en ongehoorzaamheid waren weggebroken. De wilde takken kwamen echter niet in de plaats van alle natuurlijke takken, maar werden tussen de overgebleven natuurlijke takken in geënt. Sha'ul waarschuwt de geënte wilde loten zeer nadrukkelijk voor een hoogmoedige houding tegenover de afgekapte natuurlijke takken: "Indien nu enkele van de takken weggebroken zijn en gij als wilde loot daartussen geënt zijt en aan de saprijke wortel van de olijf deel hebt gekregen, beroem u dan niet tegen de takken! Indien gij u ertegen beroemt; **niet gij draagt de wortel, maar de wortel u!!!** Gij zult dan zeggen: er zijn takken weggebroken, opdat ik als loot geënt zou worden. Goed! Zij zijn om hun ongeloof weggebroken en gij staat door het geloof. Wees niet hoogmoedig, maar vrees! Want indien G'd de natuurlijke takken niet gespaard heeft, Hij zal ook u niet sparen! Let dan op de goedertierenheid G'ds en zijn gestrengheid: over de gevallen gestrengheid, maar over u goedertierenheid G'ds, indien gij bij de goedertierenheid blijft; anders zult ook gij weggekapt worden! Maar ook zij zullen, wanneer zij niet bij hun ongeloof blijven, weder geënt worden; G'd is immers bij machte hen opnieuw te enten. Want indien gij uit de wilde olijf, waartoe gij naar uw natuur behoort, weggekapt en tegen uw natuur op de edele olijf geënt zijt, hoeveel te meer zullen dezen, naar hun natuur, op hun eigen olijf geënt worden!" **Surinaams:** "Ma awansi wan tu fu den taki broko, én yu di ben de wan wildri oleifbontaki, kon fasi na ini na presi fu den taki, disi broko komopo, én so yu kisi afu fu a lutu én fu a fatu, di de na ini a oleifbon. Tok yu no mu meki yu srefi bigi, ferakti den tra taki. Ma efu yu meki yu srefi bigi, tok yu mu sabi taki, a no yu de tyari a lutu, ma a lutu de tyari yu! Sonten yu sa taki: iya, den taki broko komopo, nomo fu mi kon fasi na ini. A tru! Den broko komopo fadon, fu di den no ben bribi, én yu tanapu de, fu di yu de bribi. Luku bun, no kisi heimemre, ma frede fu yu srefi! Bikasi di Gado ben du so nanga den leti taki, sonten A kan du so srefi nanga yu tu! Fu dat ede yu mu poti memre na a bun-ati én na a tranga strafu fu Gado: a tranga strafu yu de si na den, disi ben fadon, ma a bun-ati fu En yu de si na yu srefi, efu yu de tan na ini a bun-ati fu En; efu no so, En sa koti puru yu tu! Ma Ma den trawan, efu den no tan na ini a tranga-atifasi fu no bribi, den sa kon fasi baka na a bon, bikasi Gado de tranga nofo, fu fasi den baka na ini. Bikasi di Gado ben koti puru yu na a oleifbon, disi ben de wan wildri bon, so leki fa a ben gro, a fasi yu na ini a bun oleifbon trafasi leki yu ben gro; a no moro esi A sa teki den, disi de En taki srefi srefi, fasi den na ini a bon fu den?" **Hindoestaans:** "Israel ke játi jaise ekgo bowal jaitun ke per hai, aur tulog jaise jangali ke per báte. Ek din Parmeswar bowal per me se kuch dárhi kátke níkar leis, tab tulogke opar entar karis. Ab tulog bowal per ke accha sor me se haria hai. Baki tulogke na cáhi apane ke barwargi kare ke. Tulog to kháli entar karal wála dárhi báte. Já d karihé ki dárhi sor ke na barháwe hai, baki sor dárhi ke. Sáit tulog me se koi boliga ki: U dárhi

kátal gail hamár khátin jagaha banáwe ke. Ha, i bát sac hai, baki na bhulái ja ki ulog hatáwal gail hai ápan be-biswás dwára. Aur tulog huwa rahihe jab talak tulog Parmeswar ke bát me biswás karihe. Apane ke usabse barka na mán, baki bacáike rahihe. Parmeswar pahila dárhi kátke níkar deis hai. Aur jab tulog ápan biswás chor deihe jaise Israel log karis hai, tab u tohulogke bhi na bacáiga. Yád karihe ki Parmeswar manai log ke na kháli bhalái kare hai, baki bhi saja dewe hai. Je na mánge hai bát sune, u saja páiga. Baki jab tulog Parmeswar ke uppar bharosa karat rahihe, tab u tulogke bhalái kariga. Aur jab tulog aise na karihe tab u tulogke dur hatái deiga. Baki jab Israel ke játi suru kariga Yeshua me biswás kare ke, tab Parmeswar ohulogke entar kariga. Oke to sakti hai i kám kare ke. Parmeswar tulogke jangali per ke dárhi ghat bowal jaitun ke per par entar karis hai. Tab u ketana auro atcha se Israel logan ke ohi per par entar kar sakiga!" **Javaans:** "Saiki arep tak gambarké ngéné para sedulur. Wong sing nduwé wit olèf kaé mesti ngetoki pangé sing ora metu wohé. Lah iki nggambarké bangsa Israèl. Lah kowé kuwi sing dudu bangsa Israèl kenèng dipadakké karo wit olèf sing alasan. Dadiné saiki kaya-kaya pangé wit olèf alasan diènter nang wit olèf sing apik. Kowé saiki kaya pangé olèf alasan tyampur sak wit karo pang liya-liyané sangka wit olèf sing apik lan pangé kabèh éntuké pangan sangka oyoté wit olèf sing apik. Nanging kowé aja nyepèlèkké pangé sing diketoki. Aja terus gemunggung, awit kowé kuwi namung pang waé. Kowé ora nyangga oyoté, nanging oyoté sing nyangga kowé. Lah menawa kowé terus ngomong: Lah pangé diketoki kuwi lak supaya awaké déwé diènter ta? Kuwi bener, nanging kowé aja lali nèk pangé diketoki kuwi, jalaran ora pretyaya lan kowé diènterké, jalaran kowé pretyaya. Nanging aja terus gemunggung, malah kudu sing ati-ati. Awit para sedulur, nèk Gusti Elohim ora ngéman pangé wit olèf sing apik, mosok Dèkné bakal ngéman pangé wit alasan. Tegesé, nèk Gusti Elohim ora ngéman bangsa Israèl, apa kowé mikir nèk Gusti Elohim bakal ngéman kowé. Dadiné kowé saiki dunung nèk Gusti Elohim ora namung gedé kabetyikané, nanging Dèkné uga keras, ora kenèng digawé sembrana. Gusti Elohim ngajar bangsa Israèl sing ora manut, nanging Dèkné ngétokké kabetyikané marang kowé, nèk kowé temen terus manut marang Dèkné. Nèk kowé ora manut, kowé uga bakal kaya pang sing diketok. Nanging para sedulur, nèk bangsa Israèl terus pada nampa pitulungané Gusti Elohim lan pada manut, mesti bakal diènterké menèh nang wit olèf sing apik. Gusti Elohim gedé kwasané lan bisa ngentyepké menèh. Kowé para sedulur sing dudu bangsa Israèl, kowé kaya pangé wit olèf alasan sing diketok terus dientyepké nang wit olèf sing apik. Kuwi sakjané ora nggon-nggonanmu. Lah apa ora luwih gampang kanggo Gusti Elohim ngentyepké pangé wit olèf sing apik, sing mauné diketok, nanging terus dipasang nang wité déwé menèh." (Romeinen 11:17-24). In de tweedelige Bijbelstudie "De Edele Olijf" ga ik wat uitgebreider hierop in.

De Boom des Levens

In בְּרֵאשִׁית B'reshit [Genesis] 2:9 wordt er gesproken over de boom van kennis en de Boom des Levens. Eigenlijk kan men dit zien als de eerste Midrash waarin bomen als beeldspraak worden gebruikt: "Ook deed Adonai Elohim allerlei geboomte uit de aardbodem opschieten, begeerlijk om te zien en goed om van te eten; en de Boom des Levens in het midden van de hof, benevens de boom der kennis van goed en kwaad. - Dan Masra Gado meki ala sortu bon gro, bon di switi na ai, bon di bun fu nyan. Na mindri fu a dyari A poti a bon di e gi sma libi sondro kba nanga a bon di e meki sma sabi san na bun nanga ogri. - Aur u sab rakam ke mitha phal ke per dharti me se utpan howáis. I sab suggar dekhát raha. Tab jagaha ke bic me u ek per bois jaun insán ke jiwani dei sakat. Tab u bhi ek per bois jaun ke dwára insán accháí aur kharábi ján sakat!" In de verzen 16 en 17 van het zelfde hoofdstuk lezen wij vervolgens: "En Adonai Elohim legde de mens het gebod op: Van alle bomen in de hof moogt gij vrij eten, maar van de boom der kennis van goed en kwaad, daarvan zult gij niet eten, want ten dage, dat gij daarvan eet, zult gij voorzeker sterven! - Dan Masra Gado taigi libisma taki: Yu kan nyan fa yu wani fu ala den bon di de ini a dyari. Ma fu a bon di e meki libisma sabi san na bun nanga ogri, fu en dati yu no mag fu nyan, bika a dei di yu sa nyan fu en, yu sa dede futru! - U ose bolis ki: Tu i jagaha ke sab per ke phal khái sakihe. Baki u per jaun ke dwára tu accháí aur kharábi ján sakihe, ekar phal na khaihe. Jab tu tabbo khaihe, tab tu jarur se mar jaihe!" (בְּרֵאשִׁית B'reshit [Genesis] 2:16-17). Helaas hebben de mensen de boom der kennis verkozen boven de Boom des Levens, en de gevolgen daarvan dragen wij tot de huidige dag: "En Adonai Elohim zeide: Zie, de mens is geworden als Onzer een door de kennis van goed en kwaad; nu dan, laat hij zijn hand niet uitstrekken en ook van de Boom des Levens nemen en eten, zodat hij in

eeuwigheid zou leven. Toen zond Adonai Elohim hem weg uit de hof van Eden om de aardbodem te bewerken, waaruit hij genomen was. En Hij verdreef de mens en Hij stelde ten oosten van de hof van Eden de cherubs met een flikkerend zwaard, dat zich heen en weer wendde, om de weg tot de Boom des Levens te bewaken!" **Surinaams:** "Ne Masra Gado taki: Now libisma kon tron so leki Wi, fu di den kon sabi san na bun nanga ogri. We, now den no mu kisi a okasi tu fu teki fu a bon di e gi libisma libi fu tego. Den no mu nyan fu en, fu tan libi fu alaten. Dan Masra Gado seni den gwe kmoto fu a dyari fu Eden meki den go wroko a gron pe den ben kmoto. Na so A yagi libisma gwe. A poti kerub, dati na engel, na oostsei fu a dyari fu Eden. Den na waktiman di abi owru di e koti faya. Den e go fu a wan sei go na a tra sei. Na so no wan libisma ben kan psa fu kon na a bon di e gi sma libi fu tego!" **Hindoestaans:** "Tab U bolis: Ab insán Hamlog ghat accháí aur kharábi ján gail hai. Oke na cáhi jiwán ke per ke phal khái ke, nahi to u hardam ke liye jiga. Ohi se u usabke barhia jagaha me se báhar patháis. Ulogke cáhat raha matti par kheti-bári ke kám kare ke. Ulog to matti se banáwal gail raha. Aise u insán ke barhia jagaha me se bhagáis. Tab u Edan jagaha ke purab kait ek rakam ke swarag ke pari log ke dharis jiwán ke per ke phal rakháwe khátin. Aur bhi ekgo agiát talwár idhar udhar howat raha jeme usab per lage phin se na jái páwat!" (בראשית B'reshit [Genesis] 3:22-24).

Door onze zonde is de toegang tot de Boom des Levens en daardoor tot het eeuwig leven, eigenlijk geblokkeerd, afgesloten! Maar Yeshua heeft aan het kruis van Golgotha de weg vrij gemaakt voor ons. Het enige wat Hij van ons vraagt is berouw, bekering, gehoorzaamheid en volhardend geloof! Als wij aan deze voorwaarden voldoen, dan hebben wij vrije toegang tot de Boom des Levens, want dat heeft de eeuwige ons beloofd: "Wie een oor heeft, die hore, wat de Geest tot de gemeenten zegt. Wie overwint, hem zal Ik geven te eten van de Boom des Levens, die in het paradijs G'ds is! - A sma, disi abi yesi, meki en yere, san a Yeye de taki gi den gemeente, taki: A sma, disi wini alasani, na en Mi sa gi, fu a nyan fu a bon fu libi, disi de leti mindri na ini a paradeisi fu Gado! - Pawitr Átma isái ke samáj log ke i sanesa dewe hai. Aur je ke kán hai, oke cáhi okar bát sune ke. Aur jaun log jitiga, Ham ulogke jiwán ke per ke phal khái debe. U per to Parmeswar ke paramdes me hai! - Sapa sing nduwé kuping, dirungokké tembungé Roh Sutyi marang pasamuan-pasamuan. Sapa sing menang bakal tak kèki mangan wohé wit panguripan sing nang keboné Gusti Elohim!" (חזיון Chizayon [Openbaring] 2:7). Maar opnieuw een dringende waarschuwing: "Ik betuig aan een ieder, die de woorden der profetie van dit boek hoort: Indien iemand hieraan toevoegt, G'd zal hem toevoegen de plagen, die in dit boek geschreven zijn; en indien iemand afneemt van de woorden van het boek dezer profetie, G'd zal zijn deel afnemen van het Geboomte des Levens en van de heilige stad, welke in dit boek beschreven zijn!" **Surinaams:** "Én efu wan sma sa teki puru afu fu den wortu na ini a buku fu a profetitaki disi, dan Gado sa teki puru en porsi komopo na ini a bon fu libi, én na ini a santa foto, én na densani ini, disi skrifi na ini a buku disi!" **Hindoestaans:** "Aur je i sab bát me se kuch nikár leiga, Parmeswar okar hak lei leiga jaun ke bise me i pustak me likhal hai. Tab u jiwán ke per ke phal na khái páiga aur bhi pawitr sahar me na jái sakiga!" **Javaans:** "Nèk ènèng wong sing ngelongi tembung sing kawedar nang buku iki, Gusti Elohim ya bakal njikuk pandumané berkah sangka wit panguripan lan sangka kuta sutyi kuwi, kaya sing ketulis nang buku iki!" (חזיון Chizayon [Openbaring] 22:19).

Dag van blijdschap en bezinning

Daarom is ת"ו בשבט Tu biSh'vat [het Nieuwjaarsfeest van de bomen], elk jaar opnieuw voor ons allen een dag van vreugde en blijdschap met het oog op עץ החיים Etz haChayim [de Boom des Levens], die op ons staat te wachten, maar tegelijkertijd ook een dag van bezinning om onszelf te onderzoeken tot welke soort bomen wij behoren: zijn wij nog gezonde, sterke en vruchtbare bomen of zijn wij reeds aan het verdorren?

Werner Stauder